

Türkiye’de Sağlık Alanında Araştırma ve Yayın

Research and Publication in Health Sciences in Turkey

İ. Haluk Gökçora*

Sayın Rektörüm, Değerli Öğretim Üyeleri, Değerli Kütüphaneciler, Katılımcı Dostlar

Yazıyı icadından ve kendisinden sonraki kuşaklara kayıtlar bırakma becerisini kazandığından bu yana insanoğlu, geçirdiği kişisel ve toplumsal değişimlerle önemli ölçüde kullandığı dili yönlendirmiştir. Diğer canlı yaratıklar gibi doğadan yararlanarak avlanan ve beslenen, üreyen insan, doğanın zorlamasıyla göçmek zorunda da kalarak dünyaya dağılmıştır.

İlk kez tarım devrimi sayesinde toprağa bağlı yerleşik düzene kavuşmuştur. Kendisini yöneten krala, derebeyine, aşiret reisine ya da kavim başkanına kölelik derecesinde bağımlı ve buyruk altında, çok tanrılı bir düzenden tek tanrılı dine yönelmiştir.

18. yüzyıl Avrupa toplumlarında gerçekleşen endüstri devrimi ile toplumu yöneten buyurgana baş kaldırarak insan kendisini, yani bireysel yapısını ön plana çıkarmış, hürriyet, söz hakkı, cumhuriyet ile kendi kendisini idare edebilme, dindaşlık ve din birlikteliği yerine konuşulan dil, ırk ve tarih birliğini içeren ulusçuluk felsefesiyle kader birliğinden uzaklaşarak ulus devletlerin oluşmasını sağlamıştır.

20. yüzyıl ise radyo, televizyon ve uzay iletişimini sağlayan, büyük çapta bilgileri bir araya getirebilen, dinleyebilen, üzerinde matematiksel işlemler gerçekleştirebilen bilgisayar teknolojisinin iletişim ve bilişim devrimine yol açtığı çağ olmuştur. İnsan, yeryüzünün her yanına ulaşılabilme becerisi sayesinde dünyaya hükmedebilmeyi kendisinden geri kalmış toplumlar üzerinde küreselleşme ve kültür emperyalizmini hedef olarak ele almıştır.

* Prof.Dr. ,Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyesi, TÜBİTAK-ULAKBİM Türk Tıp Dizini Oluşturma Kurulu Başkanı (I.Haluk.Gokcora@medicine.ankara.edu.tr).

Bu güzel toplantı ortamına gelirken İstanbul'da şehir içinde yolda çektiğim birkaç örnek resimde; sanki Türkiye'de değilmişiz gibi kullanılan yabancı dil gösterdiğim yansılarda dikkati çekmektedir. Bu öylesine bir kültür emperyalizmidir ki, Türkçe'nin mükemmel bir matematiksel ve fonetik dil olmasına karşın, yabancı dildeki örneğin: "sh"yi "ş" olarak Türk insanı tarafından okutulması artık hiç de garipsenmemektedir. Adeta bir alışkanlık haline getirilmektedir. Bu tabii ki bilinçli bir eylemdir. Eğitim gören kitlemizin "Tarzan İngilizcesi"ne (sadece 200-250 sözcükten oluşan, günlük kısır bir dil) sahip olması Türkiye'nin geleceği hakkında iyi niyetli olmayanların işine gelmektedir. İşte kültür soykırımı böyle olmaktadır. Hele hele günümüzün kongrelerinde, bilimsel platformlarında Türk bilim-insanının sömürge ülkeler gibi kendi dilini kullanmayıp birbiriyle İngilizce konuşmaya zorlanması ve heveslendirilmesi pek de övünüleceğimiz bir konu değildir. Diğer yandan anlamadığımız bir dille (Arapça) ezbere ve ne dediğimizi önemsemeden, bilmeden dualar etmemiz bizi amacımızdan giderek uzaklaştırmakta ve halkımızı bu fırsatı kötü amaçlı kullanan insanların özellikle siyasal yönden oyuncağı haline getirmektedir. İşte benzer nedenlerle ve ileri ülkelerin kültür emperyalizmleri amacına uygun olarak aktif-uygulamalı eğitim ve dinamik yapıya sahip Köy Enstitüleri 1954 yılında kapatılmış ve sömürge eğitimi çerçevesinde bugün ana okullarında bile yabancı dilde eğitim ön plana geçmiştir.

Aynı çerçevede; 5. kol olarak basın-yayın, halkı eğitmek, moralini üstün tutmak, doğrulara, etik değerlere yönlendirmek gibi amaçlarından saptırılmış; "televole ve paparazzi kültürü"ne saptırmıştır. Amaç Türk insanını gerçeklerden uzaklaştırmak, olayları ve toplumdaki kötü amaçlı değişiklikleri görmezlikten gelmelerini sağlamaktır.

Gerileme dönemini yaşayan, 20. yüzyılın hasta Osmanlı İmparatorluğundan Türk ulusunun yarattığı Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarının düzenlediği Ulusal Kurtuluş Savaşıyla egemen ülke orduları ve politikacılarına karşın kendisini kurtaran ve bir cumhuriyet, bir ulus devlet kuran Türk insanı her alanda gerçekleşen devrimlerin etkisinden kendisini kurtaramamıştır. Günümüzün Türk üniversitesinde kullanılan dil, üretim, araştırma hevesi ve sayısı, bilim-insanına verilen değer ve Türkiye'nin dünya bilimine katkısı ne yazık ki hiç de övünülecek bir düzeyde değildir. 1933 Darülfünun'undan çağdaş üniversiteye geçişini sağlayan devrimin temelinde "kültürel gelişme, kafalarda

bilimsel anlayışı yerleştirme, ülke sorunlarının ideolojisini milletin bilincinde hep canlı tutma" esas alınmıştır. Üniversite eğitimi birey için meslek edinmekten çok toplumun lokomotifi yapmayı amaçlamalıdır. Üniversite mezununun toplumun yönetiminde önemli rol alması beklenmelidir. Nüfusun yarısının 25 yaşın altında olan Türkiye için ciddi bir üniversiteleşme sorunu bulunmaktadır. 100 çocuktan ancak sekizi üniversite eğitimi alabilmektedir. Öğretilenleri öğrenmekten-öğrenmeyi öğrenmek evresine ve uyumu/düşünmeyi öğrenmeğe çalışan Türk eğitimi henüz bocalama içindedir. Bu nedenle toplum iletişim araçlarında oluşmuş ve daha önceki yansılarda gösterdiğim Truva atı yabancı sözcükler ve eğilimlerin küreselleşme adı altında halkı oyalaması hiç de olağan dışı değildir. Toplumda yerleşen aşağılık duygusu, ileri uygarlıkların yaşam şekillerine özentisi sonucu; Türk insanının bir futbol maçı sloganı olarak "–Avrupa, Avrupa duy sesimizi..." tehditi ya da üniversite öğretim üyesinin öğrencinin bir sorusuna "-say it in English" diye yanıt vermesi ve öğrenciyi zorlaması ilginçtir.

Türk biliminde etkin olması gereken üniversitelerde göstermelik demokrasi ve statükocu yönetim daha çağdaş, sürekli devinim içinde olan gerçek bilim insanlarını gerektirdiği, Türk biliminin kurumsallaşması için özverili, sahte ve bilim karşıtı olmayan yapılanmanın gelişmesi ve var olan sıkıntılardan kurtulmak için hep birlikte önemli kararların alınması ve eylemci olunması gerekir. Cumhuriyet'in kuruluşundaki eğitim dinamizmi çoktan kaçırılmıştır. Türkiye eğitimde teknolojik yenilikleri ve yeni yapılanmaları, gelişmeleri izleyememiş, matematik ve fen bilimlerinin gereğini yerine getirememiş; Singapur, Çin, Kore gibi ülkelerin çok gerisinde, dünyada otuzsekizinci ve otuzikinci sıralarda yeterlilikte eğitim veren ülkeye dönüşmüştür. Cumhuriyet gazetesinin *Bilim ve Teknik* ekinde, *Üniversite ve Toplum* dergisinde pek çok eser bu konuda Türkiye'de yer almış çelişiklere dikkati çekmektedir.

Üniversite öğrencisinin toplumda nitelikli kişi halinden yükselen çıta ile birlikte daha dikkatli değerlendirmelerle ele alınması gerekir. Osmanlının aydınlanma çağını geç algılayışı üst ve alt yapı yetersizliklerine, sömürgeci ülkelerin Türkiye'yi daha çok etkilemesine neden olmuştur. Gereken elit işgücü için niceliksel özellikler ön planda tutulmuş, nitelik pek aranmamıştır. Sağlık, eğitim gibi önemli alanlarda doğru dürüst politikalar geliştirmemiş olan Türk yöneticiler, bunun sorumluluğundan her zaman kaçınmakta ve cezasını da bizlere ve çocuklarımıza çektirmektedir. Sürekli dışa bağımlılık bundan dolayıdır.

1950'li yılların Amerika ve Avrupa devşirmesinden ve ulusal sorunlarının çözümüne yönelik anlayıştan çağdaş sorunların peşinde koşan, dogma ve politik yönelimlerden uzaklaşmış, iletişim olanaklarına sahip, ileri ülkelerle rekabet düşüncesinde ancak takım oyunundan çok bireysel çıkarları düşünen bir üniversite gençliği ortaya çıkmıştır. Düşünceye ve özgür tartışmaya yer vermeyen, soru sormayan, sınav çerçevesi dışında öğrenme merakı taşımayan, kendilerine sunulan bilgiyi eleştiri ve irdeleme süzgecinden geçirmeden ezberleyen, aktaran bir yüksek öğrenim kitlesi gelişmiştir. Üniversite bu kısır döngüyü kırmak için kilini bile kıpırdatmamaktadır. Eğitimde temel olması gereken program, ders ve etkinliklerin, düşünme ve yeteneği geliştirmek, araştırıcı davranışa, akıl kullanmaya, bilgi ve beceri, mesleki tutum ve davranışlara sahip olmayı sağlaması daha zaman alacaktır.

Diğer yandan üniversiteler öğrenmenin düşmanı öğretim üyelerince istila altındadır. Bilim karşıtları ve sahte bilimciler akademik özgürlükler altında birer çete oluşturmuş; Truva atı gibi yaşam sürmektedirler. Öğretim üyeliğine seçilmeye sadece araştırma yeteneği değil sentez ve hocalık yetenekleri de ele alınmaktadır. Ancak öğrenci merkezli eğitim meslek yüksek okulu niteliğine dönüşmekte ve bilginin sonunu getirmektedir. Bilim-insanı yetiştirilmesi kurumsal örgütlenme temposunun ardında kalmıştır. Üniversitenin büyüklüğü ile doğru orantılı olarak öğretmen, okutman, danışman, uygulamacı, siyasa koyucu, entelektüel, para kovalayıcı, kendine yontan fırsatçı, sahte-bilimci gibi alt gruplar o kadar güçlü ve kalabalıklaşmaktadır. Öğretim üyelerinin büyük çoğunluğu hiç araştırma yapmazken, küçük bir grup da çok miktarda araştırma yapmaktadır. Bir yılda sekiz öğretim üyesine bir makale düşmektedir. Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı 24, uluslararası kabul görmüş atıf dizinlerinde (SCI'deki) öğretim üyesi başına düşen makale sayısı ise 0.43 ile ileri ülke ortalamalarının çok altındadır. Akademik kadrolaşma, akademik yükseltmeler de yetersiz ve niteliksiz olmaktadır. Kıdem, gereksinim ve öznel ölçütlerin akademik liyakatin önüne geçmesine üniversitedeki bu bozuk düzen ve sistemsizliğe neden olmaktadır. Akademik yükseltmelerde kendi dilinde yazdığı eserlerin değerlendirmeye alınmadığı bir ülkenin geleceği hakkında çok fazla ümit beslenmesi cahillik ve saflıktan ibarettir. Hele yabancı öğretim üyelerine vatandaşından daha çok ücret ödeyen bir ülke durumuna düşmek çok utandırıcıdır.

Dilde soykırım kuşakların birbiriyle anlaşmasını engelleyecektir.

1.Bilgi kuvvettir!

2.Kimsenin bilmediğini bilmek daha önemli bir güçtür!

3.Soru sormasını bilmek araştırmacılığın temelidir!

Bilim evrenseldir ve konuk olduğu ülkenin diliyle (ulusal dille) ifade edilmesi teknoloji, sanayileşme, demokrasiyle birlikte gelişmiştir. Türkçe'nin bilim dili olması ancak Türkiye'de bir bilim ortamı gerçekleştirmekle olanaklıdır.

Küreselleşme ile insanlığın kazanımlarını bütünleştirmek amaçlanmışsa da tek örnek giyinen, beslenen, yaşam standartlarına ulaşmaya çalışan, çeşitliliğin ortadan kalktığı yöne gitmektedir. Gizli ve açık beyin göçü yanı sıra demokratikleşmeyle sıradanlaşan bilgi niteliğinden kaybetmemektedir. Ulusal bilim ortamı oluşmadıkça, bilimsel bilgi üretimi sıradanlaşmadıkça nitelikli bilim üreticisinin katılımı ve katkısı da gerçekleşemeyeceği asla akıldan çıkarılmamalıdır. Ulusal bilim ortamının dünyaya açılışı bilimin evrenselliği gereğidir. Kültür ögesi olarak bilim bir ulusun diğer ulusa dolaylı yoldan etkileşmesini sağlamaktadır. Gerçeği sorgulayan bilim, yansız metodoloji ve teknik olanakların (telekomünikasyon vb...) gelişmesiyle de yöresel pazar ve paylaşımı da içine alan stratejilere yönelim Türkiye için akılcı bir bilim yolunu gerektirmektedir. Bunlar arasında aşağıdaki hedefler mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır:

- Yaratıcılığın yitirilmemesi
- Uygulayarak eğitimin gerçekleştirilmesi - Aktif eğitim
- Araştırmacılığa heves sağlanması
- Türkiye'ye özgün ürünlerin gerçekleştirilmesi ve dünyaya pazarlanması
- Ulusal politika: amaç ve hedeflerin belirlenmesi, uygun yöntemin seçilmesi
- Katılımcılığın sağlanması, eşgüdüm, yurt içi ve dışı kaynak ve olanakların olabildiğince doğru ve verimli kullanımı>>>> Planlı yatırım
- Aracıların devreden çıkarılması (Firma !)
- Araştırma sonuçlarından günlük uygulamaya geçiş

- Akıllı uluslararası politikalar
- Ulusal çıkarlara uygun pazarlama ve bilim ticareti : "Bilgi paylaşımı".

Türkiye'de yeni bir üniversite yapılaşmasında akademisyenler, parasal kaynak, ulusal bilim ortamı oluşturulabilmesi, uluslar arası bilime katılma gibi yeniden düzenleme ve varolan statükoyu aşabilmeleri gerekmektedir. Türkiye'nin ufkunda aşağıdaki öğelerin dikkatle değerlendirilmesi şarttır:

- Türk aydınları, bilimcileri insanlığa eşit haklarla, eş onurla katılmalıdır.
- Eğitimimiz yabancı kültür ve amaçlara hizmet eden, yalnız taklitçiliğe ve uydu kafalılığa yol açan bir eğitim düzeni olmamalıdır.
- Türk aydını kendi eğitimine, kendi dil, kültür ve onuruna, bağımsızlığına sahip çıkmasını bilmelidir.

Türkiye üniversite düzeyinde Türk dilinin hor görülmesi, aşağılanmasına kadar giden çizgide TÜBİTAK Sağlık Bilimleri Araştırma Gurubu başkanlığından başlayan ve altı yıl üç ay süren görevimde çok değerli üniversite öğretim üyeleri ve ULAKBİM'in kütüphaneci uzmanlarıyla birlikte Türk Tıp Dizini adını verdiğimiz ve Türkiye'de yayınlanan sağlık alanındaki süreli yayınları dizinleyen bir konuyla uğraşmamız bu yayınların gerek biçimsel, gerekse içerik anlamında değerlenmesini sağlamıştır.

Gazi Mustafa Kemal'in Cumhuriyet'in kuruluşundan ve ölüm döşeğine kadar söyledikleri bizlere rehber olsun.

• **1924** -... "Milli Eğitim'in ne demek olduğunu bilmekte hiçbir tereddüt kalmamalıdır. Bir de milli eğitim esas olduktan sonra onun lisanını, usulünü, vasıtalarını da milli yapmak zarureti münakaşa edilemez."

• **02 Eylül 1930** - "Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması, milli hissin gelişmesinde başlıca müessirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil şuurla işlensin. Ülkelerini, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk Milleti dilini de yabancı diller boyundurluğundan kurtarmalıdır."

• **1933** - "Kati olarak bilinmelidir ki, Türk milletinin milli dili ve milli benliği bütün hayatında (siyaset, hukuk, din, teknik, bilim, eğitim, sanat, kültür ve edebiyat) hakim ve esas olacaktır. "

- "Türk dili bir bütündür. Matematik ve fizik İngilizce, mühendislik Alman-

ca, sokakta konuşulanı Türkçe diye bir dil kabul olunamaz. Dilin hiçbir ucu yabancı boyundurluğuna kaptırılmaz, yabancı söz ve kurallarının bilimcisinden mühendisine, mühendisinden işçisine dilin her yanına sızarak onu içinden kemirmesi önlenecektir."

• "Dil, süre giden bir iştir. Çünkü kavramlar sürekli gelişir durur, değişir, yenileri doğar. Dil de kavramlarla birlikte gelişir, içindeki türetim yeteneğine göre işlenir durur. Ne mutlu ki, Türk dili bu türetim, gelişim, yapı ve kurallarına en çok sahip bir dildir. Türklük ve Atatürk'ün yolunda ilerlemektedir. "

• "Bakınız arkadaşlar, ben belki çok yaşamam. Fakat siz ölene dek, Türk gençliğini yetiştirecek ve Türkçe'nin bir kültür dili olarak gelişmeye devamı yolunda çalışacaksınız. Çünkü Türkiye ve Türklük, uygarlığa ancak bu yolla kavuşabilir."

• "Türk demek Türkçe demektir; ne mutlu Türküm diyene."

• **1938 Kasım/ölüm döşeği** - "Arkadaşlara selam. Dil çalışmalarını sakın gevşetmeyin."